

Hagyomány és újítás: olvasás egy változó országban

Minden kornak olyan könyvtárügye van, amilyent „megérdemel”; amilyent a történelmi fejlődés (vagy visszafejlődés) számára lehetővé és szükségessé tesz. Napjaink „változó világában” nemcsak a könyvtárosok kultúrtörténeti tudása, de nem is egyszerűen a nagy nemzetközi szervezetek (mint az UNESCO vagy az IFLA) programja az, ami napirendre tűzte jelen kongresszusunk témáját: maga az emberiség történetének jelen fázisa az, aminek következtében a könyv (vele együtt a könyvtárosok) problematikája egyik legfontosabb sorskérdéssé vált. Gondolom, hogy az előttünk álló napokban szó fog esni (és nálamnál hivatottabbak szájából) azokról a „kihívásokról”, melyek az emberiség „Gutenberg-korszakának” lejártát vélik bekövetkeztetnek és több oldalról is megkérdőjelezik a könyv és olvasás jövőjét (mint pl. Piaget, McLuhan vagy Noam Chomsky). De ha nem is ezt a központi, nagy igényű kérdést kívánjuk megragadni, hanem csupán azt a szerényebbet, hogy Magyarország könyvtárügyének történeti és szociálpszichológiai tanulmányozása mivel járulhat hozzá a központi probléma megoldásához — akkor is kikerülhetetlenül szembe kell néznünk azzal az általános jelenséggel, hogy korunkban, legalább három olyan forradalmi változás megy végbe, mely a XX. század társadalmi alapjait és kulturális felépítményét egyaránt gyökeresen átalakítja: a társadalmi forradalom, a tudományos-technikai forradalom és az ún. „kommunikációs” forradalom. Hogy ezek a nagy változások miképpen zajlanak le a különböző népek, különböző történeti előléte szerint: ez az a kérdés, melynek kutatása kis népek esetében éppen olyan (ha nem nagyobb) hozammal járhat, mint a legnagyobbak esetében.

Az eddigi IFLA-ülések során számos érdekes beszámoló hangzott el arról, hogy miképpen fejlődik az egyes népek könyvtárügye. De hiányzik még (és feltehetően még sokáig hiányozni is fog) az az „egyetemes könyvtártörténet”, mely a világ könyvtárainak fejlődését az egyetemes emberi művelődéstörténet részeként tudná bemutatni. Pedig ez az egységes kép egyáltalán nem a jelentől és jövőtől elforduló történetész elfogultság követelménye volna, hanem — megfordítva — a jövőt kutató pedagógusok és kultúrpolitikusok nélkülözhetetlen segédeszköze ahhoz, hogy az olvasás és könyvtár múltjából és jelenéből extrapolálhassák azt a várható jövőt, mely pusztán a jelen leírásából vagy pusztán elvont teoretizálásból csak igen bizonytalanul és szubjektív módon — ha egyáltalán — extrapolálható.

Anélkül, hogy történeti részletezésekre bocsátkoznánk, a magyar könyvtárügy fejlődése az általános európai, a különleges kelet-európai és a sajátosan, individualisan magyar történeti feltételek (fejlődési paraméterek) eredménye. Jellemzi tehát az általános európai fejlődésnek a középkor végén megindult szekularizálódó jellege: a műveltség kizárólagosan egyházi-teológiai jellege fokozódóan helyt ad a világi-tudományos befolyásnak.

Hogy ez a folyamat milyen ütemű, hogy a társadalom feudális jellege mikor változik át polgárvá: abban mutatkozik meg a kelet-európai sajátosság. Amint ugyanis a társadalmi fejlődésben is igen lényeges különbségek találhatók Nyugat- és Kelet-Európa történetében, úgy az Elbától keletre élő népek ún. „porosz-utas” művelődéstörténete, s benne a könyvtárügy története is, olyan sajátosságokat mutat, melyeknek nem csupán történeti érdekességük van, de amelyek ismerete nélkül sem a jelen kultúrpolitikáját, sem a jövő tervezését jól megvalósítani nem lehet: Ismeretes, hogy a XV. század végéig a magyar könyvtárügy miben sem állt mögötte az általános európainak, sőt: Mátyás király budai könyvtára nevezetes intézmény volt és Hess András budai ősnomádája az 1473-as első incunábulumával tiszteletre méltó helyet foglal el az európai nyomdászat történetében. Nem kell részleteznünk, hogy miért: míg Nyugat-Európában a győztes polgári forradalmak hatalmas léptekkel viszik előre az antifeudális jellegű szekularizációt, addig nálunk — nem is említve a 150 éves török megszállását az ország nagy részének — nem csupán lelassul a szekularizáció folyamata, de Habsburg nyomásra bizonyos refeudalizációs jelenségeket is előidéz az ellenreformáció. Az ország első maradáno életű egyeteme, az 1635-ben alapított nagyszombati egyetem jezsuita alapítvány, s mint ilyen, nem az önálló tudományt, hanem az ancilla theologiae szerepét volt hivatott képviselni. Az első jelentős fordulatot e téren II. József rendelete jelenti, mely konfiskálja a magyarországi kolostorok könyvtárát és elrendeli annak az Egyetemi Könyvtárba való beszolgáltatását. Így máig is nevezetes nagy könyvtárművelődés (a mai Egye-

temi Könyvtár törzsállománya), s e folyamat sajátos terméke a felvilágosult abszolutizmusnak, a reform-feudalizmus e jellegzetes formájának, mely a francia forradalom véserthes közeledtére a maga életét a polgári fejlődés, a kapitalizálódás oltárán hozott áldozatokkal, reformokkal kívánja meghosszabbítani.

Mindez azért lehet érdekes, mert a magyar könyvtárügy jelene is szükségszerű folytatása (korrigálása vagy továbbvitele) ezeknek az előzményeknek. Mert ha szerencsére már elévült is Montesquieu-nek a tétele, hogy „aki a feudalizmust akarja tanulmányozni, annak Magyarországra kell jönnie”; annyi máig is igaz, hogy az Elbán inneni fejlődés, a polgári forradalmak megkésétt, vagy félig sikerült volta jellegzetes formát adott a kulturális fejlődésnek s benne a könyvtárügynek is. Így jött létre az a máig is nyomon követhető helyzet, hogy míg Nyugat-Európában (és Északon is) a tradicionálisan kialakult tudományos könyvtárak mellett a XIX. század folyamán „public library movement” indul meg, addig nálunk e mozgalom egészen csökevényes marad: nem válik az állam hivatalos kultúrpolitikájának részévé, hanem néhány kiváló haladó gondolkodású könyvtáros és szociológus (elsősorban a marxista Szabó Ervin) ellenzéki magánügye marad.

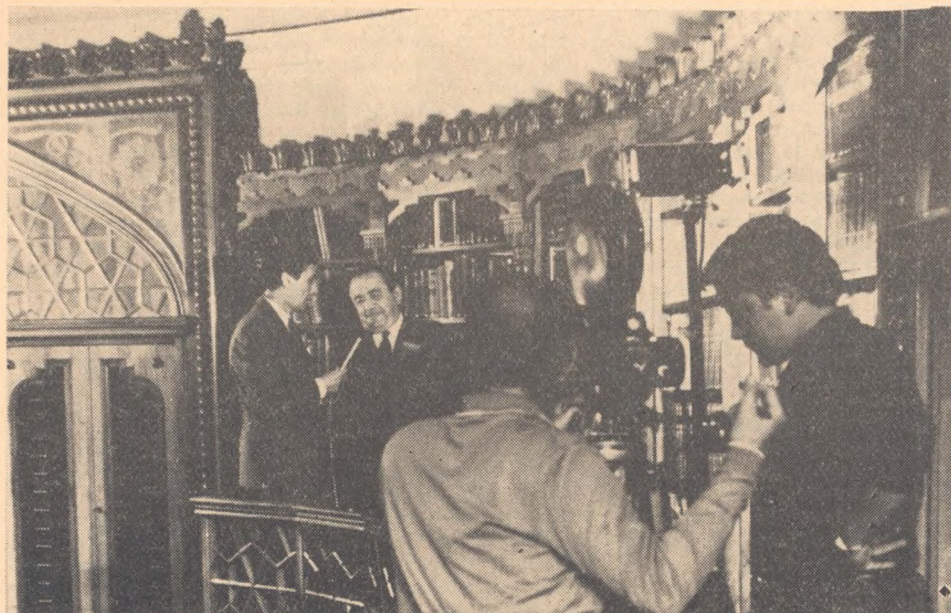
Így, ebben a történeti távlatban kell szemlélni a mai magyar könyvtárügyet... Sok tekintetben jellemzik: korán kialakult, néhány nagy könyvtárra épülő tudományos gyűjtemények (Egyetemi Könyvtár 1635, Országos Széchényi Könyvtár 1802, MTA Könyvtára 1825) és alaposan megkésétt public library rendszer. A felszabadulás után a kormányzatnak első dolga volt tehát éppen a közművelődési könyvtári rendszer erőteljes fejlesztése. Ebben a szakaszban jön létre a könyvtári törvény is, mely a könyvtárügy egységét, országos összefüggéseit hangsúlyozza, minden kapacitást össze kíván adni a tekintélyes elmaradás behozására. E fejlődési szakasz — sajnos — még korántsem tekinthető befejezettnek és máris új szakasz kezdődik (mint mindenütt a civilizált világban): a társadalmi forradalom szabta feladatokon kívül a tudományos-technikai forradalom könyvtári-dokumentációs követelményeinek is eleget kell tenni.

Érthető tehát, ha a magyar könyvtárügy inkább színes, semmint unalmas, sablonos képet mutat a tanulmányozó szakembernek, a könyvtárosok közös, nemzetközi problémáinak sajátos nemzeti változatát képviseli. Ragadjunk ki a problémák közül néhányat.

a) Tudományos könyvtáraink „profilozva” vannak: Csak meghatározott tudományok terméseit gyűjtik, ezt azonban a lehetőség szerint a nemzetközi teljesség igényével. Több mint 15 éve ugyanis gyakorlatban is igyekszünk megvalósítani azt a felismerést, hogy ha egy könyvtár mindent gyűjt, akkor semmiből sem lehet jó gyűjteménye. Az általános gyűjtőkörű nagykönyvtár, a szuper-könyvtár koncepcióját az idő túlhaladta. (Kivételesen természetesen a nemzeti könyvtár, melynek a „nemzet” minden nyomtatott és vonatkozó termékét válogatás nélkül gyűjtenie kell.)

b) A fentebb vázolt történeti retardáció, valamint a kis országok anyagi korlátai bölcsek mérsékletre intenek (és kényszerítenek): a könyvtári munka gépesítése terén csak a legszükségesebbeket tehetjük meg, egyébként azonban bőven van időnk bevélni a gazdagabb országok e téren elkövetett baklövéseinek tanulságait. Egyike ez azon ritka történeti szituációknak, mikor a kicsiny és szegény ország előnyben van a nagy és gazdag országokhoz képest. Annyi máris bizonyosnak látszik, hogy nem az információrobbanás, hanem inkább a technikai-tudományos forradalom igényeinek kielégítésére szükséges a gépesítés, vagyis elsősorban olyan szakmák területén, ahol nagymértetű és jelentős ipari produkció folyik, ahol tehát valóban súlyos milliárd megtakarítását jelentheti egy-egy „on line” információ prompt közlése. Nálunk ez elsősorban a kémiai iparra vonatkozik, ahol viszont már eléggé előrehaladott állapotban van az irodalomfeltárás gépesítése és a nemzetközi dokumentációs hálózatba való bekapcsolása (a Veszprémi Műegyetem Könyvtára). Egyéb területekre azonban még gyors meggazdagodásunk esetére sem tervezzük a katalógusok gépesítését, különösen nem a társadalomtudományok területén, ahol a témák komplexitása elvben is megnehezíti a gépi dokumentációt. Annál komolyabban tervezzük viszont az adatnyilvántartás gépesítését (kölcsonzés, állománynyilvántartás, statisztikák), s ebben csupán az anyagi nehézségek hátráltatnak.

c) A történeti előzmények által bőven indokolható paradoxája (egy a sok közül) a magyar könyvtári életnek az a különbség, mely fennáll az iskolai könyvtárak rendszerének jó elvi és szervezeti felépítése és azok tényleges fejlettségi állapota között. Tény azonban, hogy egészen 1945-ig a magyar elemi iskolák 75 százaléka (!) egyházi iskola volt, s ez az adat már önmagában is jelzi, hogy az iskolai könyvtárügynek mekkora utat kellett még az eddigi állapotig is megtennie. Az a tény azonban, hogy az Országos Pedagógiai Könyvtár (tehát egy szakmai szerv, nem pedig adminisztratív hivatal) áll az iskolai könyvtárügy élén, olyan mozzanat talán, mely megérdemli a szakértő könyvtárosok érdeklődését.

Mátrai László az IFLA konferenciáról nyilatkozik a tv Hét c. műsorában (Niklai Katalin felv.)

d) Nem véletlen, hogy a könyvtáráépítés terén (IFLÁ-n belül is) a magyar szakemberek neve ismeretessé vált: nem mert a múltban túl sok könyvtáráépületet emeltünk volna, hanem — éppen megfordítva —, mert a jelenben túl sokat kell e téren pótolnunk. Szomorú kuriózumunk, hogy 1945-ig nagy könyvtáraink közül csupán két-tőnek (az Egyetemi és a Műegyetemi Könyvtárnak) volt könyvtári célra készült önálló épülete s az összes többiek a legkülönbélebb helyeken húzzák meg ma is magukat: a Nemzeti Könyvtár egy múzeumban, a Fővárosi Könyvtár egy hercegi palotában, a Műszaki Könyvtár egy grófiban stb. És (bármilyen szépen hangozzék is önmagában) nem véletlen, hogy a Nemzeti Könyvtár új hajléka is egy királyi palota lesz. Ám ezzel szemben áll — és ez a paradoxia ellentétele — a modern könyvtári épületeknek az a sora (kezdve a miskolci Műegyetem könyvtáráépületétől a modern megyei, városi és községi könyvtárakig), melyet nagy örömmel és nem büszkeség nélkül szoktunk bemutatni külföldi kollégáinknak.

e) Végül egy sereg elméleti vita is — úgy hisszük — a magyar könyvtárügy sajátosságai közé tartozik: éppen mert a múlt negatív tényezői miatt egy sor fontos feladat egymásra torlódott, a megoldásukkal kapcsolatos elméleti kérdések is a megszokottnál élesebben ütköznek össze.

Az első ilyen mindjárt a történetiség és „modernség” ütközése, amely sok könyvtárost arra a téves alternatívára csábít, hogy döntenie kell egyik, vagy másik mellett: vagy a történetileg kialakult nagy, tudományos könyvtárakat fejlesszük vagy a közkönyvtári hálózatot. Ma már ez a téves szemlélet szerencsére a múlté, és jól látjuk, hogy történeti könyvtár is lehet modern és public library is lehet vésszesen elavult. Az is szerencse, hogy ezek az elvi viták lényegesen nem hátráltatták sem a könyvtári gyakorlat fejlesztését, sem a könyvtárakban folyó elméleti munka kibontakozását. Ez utóbbi terén megemlítendő: az országos központi ősnymtatványkatalógus, az 1711 előtt megjelent magyarországi könyvek katalógusának új kiadása, az 1600 előtt megjelent művek most készülő központi katalógusa, a világ első könyvtártörténeti folyóirata; az 1872-ben indult Magyar Könyvszemle, az Egyetemi Könyvtár új kódexkatalógusa stb.: megannyi jele annak, hogy *tradicionális* témákat is lehet *modern* módszerekkel feldolgozni.

Nem üres spekuláció az a vita sem — és nem is csupán a korrekt terminológia kérdése —, amely a magyar szakemberek körében évek óta folyik arról, hogy létezik-e önálló valóság-területet kutató „könyvtártudomány”, avagy a tényeknek jobban megfelelő, ha — jóval szerényebben, de pontosabban — csupán a „könyvtári munka elméleté”-ről beszélünk. Éppen mert a modern fejlődés egyre inkább megköveteli, hogy a könyvtáros aktív partnere legyen a tudományos kutatóknak: a könyvtáros, aki

csupán a „könyvtártudomány”-hoz ért, egyre kevésbé fog tudni megfelelni az új feladatoknak. Eppen a tudományos világban is végbemenő információrobbanás következtében egyre égetőbb szükség lesz olyan könyvtárosokra, akik „otthon vannak” valamely tényleges tudományban és vállalni tudják egy-egy téma vagy kutatási irány magas színvonalú áttekintését, időről időre való kritikai összefoglalását, megbízható kutatási jelentések készítését.

Könyvtár és tudomány egészséges viszonyáról vallanak azok a kutatások, melyek az utóbbi években nálunk az olvasás szociológiája terén folytak: ezeknek titka, hogy gyakorló könyvtárosok egy tényleges tudomány, a szociológia (szociálpszichológia, pedagógia) módszerével dolgoztak. Ezeknek a kutatásoknak (melyeknek egyes eredményei szóba fognak kerülni egy-két szekcióülésen is) talán az az egyik specifikuma, hogy a hangsúlyt nem az olvasás elemi problémáira helyezük (ahogyan ezt pl. az erősen analitikus módszerű, pozitívista angolszász gondolkodás mind az 1967-es, mind pedig az 1969-es nottinghami olvasás-konferencián tette), hanem egyértelműen arra a döntő szerepre, melyet az olvasás játszik az emberi személyiség fejlődésében. Külön jellegzetességük a szociológiai kutatásoknak, hogy olyan országban történtek, Magyarországon, mely mind társadalmi, mind kulturális téren forradalmi változásokon ment át s így mint minden „átmeneti” társadalom, a szociológus számára nem csupán tárgyi, de módszertani érdekességgel is bír. Gyakorló pedagógusok is részt vettek e téma körében szervezett konferenciákon és a maguk oldaláról nem az olvasás el-sajátításában vagy a „gyors olvasás” megtanításában látták a fő pedagógiai-pszichológiai nehézségeket, hanem abban a tényben, hogy a modern iskola átveszi a modern élet tempóját és az ebből eredő maximalizmus már az iskolában „időzavarba” juttatja a tanulót: kapkod a sokféle feladat és lehetőség között és egyre ritkábban kerül abba a helyzetbe, amely szükséges nem a gyors, hanem az elmélyedő olvasáshoz. Pedagógusok és könyvtárosok együttesen érzik a felelősséget: milyen lesz az emberiség jövője, ha az olvasó ember típusa „kimenne a divatból”? J. C. Daniels írja, hogy meglepődnénk, ha tudnánk: 30 éves kortól mennyi ember hagyja abba az olvasást!

Az olvasás statisztikai kutatása Magyarországon intenzíven 1963 óta folyik; korábban csupán irodalomtörténeti jellegű ízléskutatás folyt. Ezek az újabb kutatások ugyan még nem jelzik, hogy az olvasók száma csökkenne, de az bizonyos, hogy nem emelkedik olyan mértékben, ahogyan ezt egyrészt az életszínvonal, másrészt a magyar könyv- és folyóiratkiadás emelkedése várhatóvá tenné. A könyvtári olvasási statisztikák értékelésénél azonban nem szabad megfélekednünk arról, hogy Magyarországon viszonylag alacsonyak a könyvtárak, s államunk komoly anyagi áldozatokat hoz ennek fenntartásáért. Kötetenként kb. 1 kg kenyér vagy két autóbuszjegy áráért az úgynevezett Olcsó Könyvtárban a legfontosabb magyar és külföldi klasszikusok megvásárolhatók. Viszonylag kis összegből is mód van szerény könyvtár gyűjtésére. Magyarországra a kiadott művek számát a lakosság számára vetítve Európában a 10. helyet foglalja el, másrészt a könyvvásárlás növekedése is hasonlóan gyors ütemű. (A jelenlegi könyvforgalom évi 1140 millió Ft, tehát hazánk minden lakosára 114 Ft könyvvásárlás jut.) A könyvforgalom fejlődésének alapja a lakossági vásárlás, a jelzett forgalom kb. 80 százaléka. Ezeknek az adatoknak alapján még további elemzéseknek kell eldönteniök, hogy tényleg lassú-e az olvasók számának növekedése, vagy csupán a könyvvásárlók számának növekedése okoz látszólagos lassulást. Lehet, hogy ez már a tv hatása is, főképpen azonban a falusi lakosság, az egykor kizsákmányolt paraszti osztály urbanizálódási tempójának függvénye. Nagyon figyelemre méltó azonban, hogy ezzel szemben a múzeumlátogatók aránya nőtt meg enorm mértékben, ami még további elemzésre szoruló jelenség. Bizonyos azonban, hogy ez az örvendetes közművelődési jelenség csak kisebb részben köszönhető a múzeumügy fejlődésének és a belső és külső turizmus növekedésének; valószínű, hogy itt a vizuális kultúrának a tv által okozott növekedéséről van szó, vagyis a pozitív „MacLuhanizmus” egy figyelemreméltó esetéről.

A magyar olvasásszociológiának általános jellemzője, hogy központjában az olvasás személyiségformáló funkciója áll, s amellett (szerintünk helyesen) háttérbe szorul mind az elemi olvasástanítás, mind a termelési dokumentáció kérdése: ez utóbbiaknál ugyanis igen kevés a kutatni való probléma. E ponton a könyvtárosnak jól meg kell különböztetnie az *információt kereső olvasót az élményt kereső olvasótól*, mert ez utóbbinak a „kiszolgálása” nemcsak jóval nehezebb, de egyben emberileg, társadalmilag sokkal magasabb horderejű feladat is.

Sok még a teendő az olvasással kapcsolatos szociológiai vizsgálatok terén, különösen olyan országban, ahol társadalmi forradalom zajlott le, s ezt nyomon követi egy ugyancsak forradalmi méretű kibővülése a magasabb műveltségben részesülők körének. Mindez pedig olyan időben történik, mikor „információrobbanás”, „kommunikációs forradalom” is zajlik — állítólag — világszerte, és sokan az írott szó

Az IFLA-kirándulás résztvevői az Egeri Megyei Könyvtár előtt (Gerő Gyula felvétele)

uralmának végét, a Gutenberg kornak lejártát jövendölik — a gyengébb idegzetű könyvtárosok nem kis ijedelmére. Ilyenkor mítoszok is lábrakelnek és a divat ideig-óráig szárnyra kapja őket: reális értéküket csak a tárgyilagos, alapos analízis tudja lemérni. Ehhez pedig a könyvtárosnak nem csupán a pedagógusokkal kell szövetkeznie komplex kutatásokra, hanem a szociológussal, pszichiáterrel, pszichológussal és bizony a történetfilozófussal is. És nyilván pozitívumként jegyezhetjük fel azt is, hogy olvasásvizsgálataink kezdenek foglalkozni a könyvtárosok olvasásával is, hiszen rossz nyelvek szerint könyvtárosok sok mindenről szoktak beszélgetni, de könyvekről soha...

Nem tisztázott még pl. a „szabad idő növekedésének” problémája sem. Papíron, tisztán munkaügyi vonatkozásban ez kétségtelen tény (Nyugaton, Keleten egyaránt). Ennek ellenére a tapasztalat az, hogy a munkaidő ugyan csökken, de a szabad idő mégsem növekszik ennek arányában, és ez az, ami a könyvtárost érdekli, hiszen az egyik fontos paramétere az olvasási kultúra növekedésének; nyilván a legkülönbélebb „mellékfoglalkozások” töltik be bizonyos rétegeknél a technikai és társadalmi fejlődés következtében valóban létrejövő szabad időt; némi optimizmussal remélhetjük, hogy ezek az elfoglaltságok csupán a magasabb életszínvonalba való installáció mellékjelenségei, és idővel helyet fognak adni a többit olvasásnak is.

*

Mindezekben röviden azt szerettem volna bemutatni, hogy a könyvtárosok általános nemzetközi problémái miképpen tükröződnek a magyar könyvtárügyben, egy történetileg kialakult speciális nemzeti tükrőben, annak visszaverő szöge alatt. A fő téma, az „olvasás a változó világban” szempontjából a nyomtatott betű korszakának lejárta nálunk még nem mutatkozik. Könyvtársaink ennek ellenére — ha nem is túl széles körben — ismerik a MacLuhan felvetette problémát és már előre igyekeznek szembenézni vele.

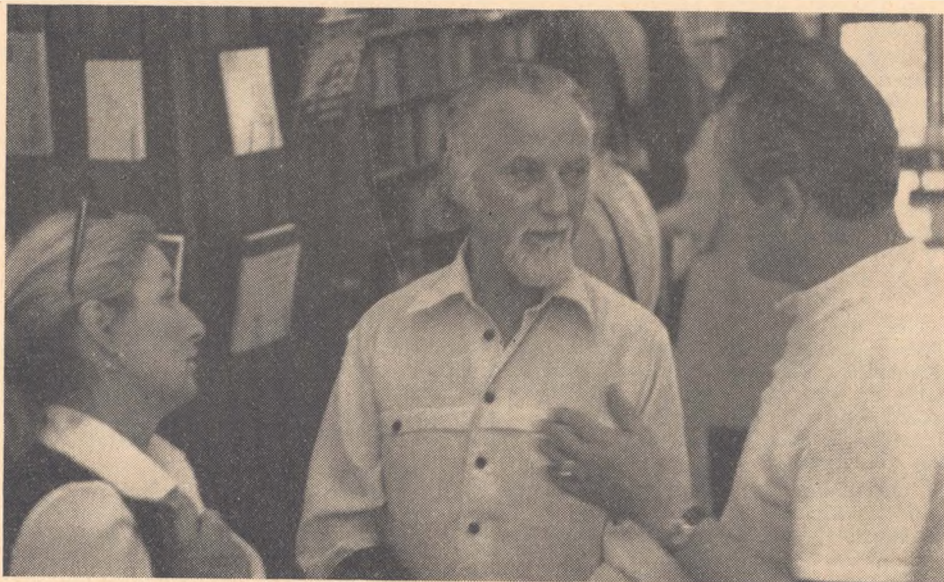
Való igaz, hogy a nyelvnek vannak beszélés közben megszülető spontán, generatív tényezői — mint Chomsky tanítja —; az is igaz, hogy az aktivitás közben keletkező tudásnak komoly ismeretgyarapító szerepe van — amint ezt Piaget hirdeti. És az is igaz, amit MacLuhan állít, hogy a modern kommunikációs eszközök radikálisan befolyásolhatják eddig tradicionálisan kialakult verbális-grammatikai-olvasói gondolkodásunkat a vizuális-funkcionális-aktív látásmód javára. Mégis

úgy tűnik, hogy — amint ez már olyan gyakran előfordult a tudomány történetében — mindhárom gondolkodó a gondolkodási folyamat egy résztvényezőjét lépteti elő az egész folyamat alapvető törvényszerűségéért. És ebben nem lehet és nem szabad őket követnünk, különösen nem nekünk, könyvtárosoknak, akik — ha megérdemeltük ezt a nevezetet — akarva, nem akarva közvetítői vagyunk a múltban felhalmozott tudásnak és értéknek a jövő felé.

A szó eredeti és jó értelmében vett „átadás”, a tradíció a könyvtáros sajátos feladata és a legfrissebb innovációt, újítást is úgy kell tekintenie, hogy mit lehet és kell a jövőbe, az olvasók tudatán keresztül, továbbítani. Bárhogy forgassuk is a dolgot, a művelődés mindig is az emberiség addig megalkotott műveltségébe való „belevenést” fogja jelenteni, amit első szinten a nyelv megtanulásával kell kezdeni. Akár tetszik ez, akár nem, néhány pszeudo-forradalmi, anarchista gondolkodónak: műveltség nem képzelhető el az addig kialakult kulturális establishment-be való „beilleszkedés”, installáció nélkül. E vonatkozásban mind a tradíció, mind az újítás terén növekednie kell a tudományos könyvtárosok szerepének.

Az európai műveltség írott állománya nagyrészt latin nyelvű írásokban van rögzítve: ki fogja ezt ismerni és közvetíteni, ha a könyvtáros nem veszi magára a tudomány- és művelődéstörténész szerepét is, annál fokozottabb mértékben, amilyen ütemben a latin és görög nyelv tudása kiszorul az általános, humán műveltség fogalmából? Csak a könyvtáros (akinek ismernie kell a reabízott könyvek belső, tartalmi értékeit is) vállalhatja magára az idők folyamán „elárvuló” kulturális területek gondozását: nemhogy az elavult értékeket mesterségesen életben tartsa, hanem — éppen megfordítva —, hogy az el nem avuló értékeket továbbítsa azok számára is, akik korábban ki voltak zárva az uralkodó osztályok művelődési monopóliumából.

De a másik feladat, az újítás terén is: nincs messze az az idő, mikor a szak tudósok már önmagukban nem fognak boldogulni, sem kvantitatíve, sem kvalitatíve az újabb eredmények áradatával, és szövetkezniük kell a tudományos könyvtárosokkal az új eredményeknek a szakma addig produkált establishment-jébe való kritikai installációja céljából. Ha ez nem történik meg, tovább fog fajulni az a fiatalabb (és öregebb) kutatóknál máris elharapózó veszély, hogy inadequat módon reagálják le a szakmai információrobbanást: mivel — mondják — mindent elolvasni úgysem lehet, hát nem olvasnak semmit, legfeljebb az elmúlt két év termését. Az iparban ez milliós veszteségekre, felesleges kutatásokra vezethet, s így a gazdaságosság révén előbb-utóbb önkorrekció áll be. De vajon ki fogja korrigálni a veszélyt a humán tudományok terén, ahol az információrobbanás súlyos minőségromboláshoz, felhíguláshoz vezet, ha nem lép közbe a szakértő könyvtáros kritikai áttekintő tevékenysége, mely újként csak azt hajlandó regisztrálni, ami valóban új és nem csupán a szerző irodalmi ismeretének hiányos volta következtében jött éppen most létre...

IFLA-vendégek a Tatabányai Megyei Könyvtárban (Lajos László felvétele)